

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. I. Sancti in vetustis ac recentioribus sacris Fastis memoria, cultus et
ecclesiæ: tempus ac duratio sedes ipsius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

DE S. MARCO PAPA CONF.

ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti in vetustis ac recentioribus sacris Fastis memoria, cultus et ecclesiæ : tempus ac duratio sedis ipsius.

ANNO
CCCLXVI.
Hujus Sancti
memoria hoc
die in multis
vetustisac recentiori-
bus Martyro-
logiis annun-
tiatur Romæin Via Ardea-
tina aut Appi-
a, quod
eodem recidit.

In hesterni diei Prætermis-
sæ ex vetustiori Lucensi Martyrologio
Hieronymiano, quod Franciscus
Florentinus vulgavit, illustra-
vitque, et ex aliquot aliis, de-
positionem S. Marci episcopi,
id est, Romani Pontificis, recensui, remisso le-
ctore ad præsentem diem, quo in multo pluribus,
antiquis pariter classicisque, ac recentioribus le-
gitur, coliturque; imo et in eodem Lucensi apo-
grapho reperitur. Horum aliquot pro more nostro
accipe. Inter Hieronymiana apographa vetustis-
simum Epternacense illum hoc die sic annuntiat:
Romæ depositio S. Marci episcopi. Morbacense
apud Marteneum et Durandum tom. III Novi
Thesauri Anecdotorum, sic: Non. Natalis S. Marci
Papæ: fragmentum pervetusti Turonensis: Non-
is, Marci Papæ: Lyrense: Nonis S. Marci Papæ.
Nec prætermisit illum auctor Romani Parvi, seu
antiqui Martyrologii, a Rosweydo nostro vulgati,
quod ad hunc etiam diem ait: Romæ Marci Papæ.

2 Consonat Beda in suo item correctiori Mar-
tyrologio, in Opere nostro ante tomum II mensis
Martii edito, eodem die inquit: Nonis Natalis
S. Marci Papæ. Consonat etiam auctor Kalen-
darii Romani, quod ante medium sæculum VIII
scriptum Joannes Fronto typis publici juris fecit.
En verba: Mense Octobri die VII. Natale S. Marci.
Beda, qui post Marcum ibidem eodem die S. Linum
posuerat, præluarisse videtur Wandelberto, dum
hoc pariter die non satis metricè cecinit:

Pontifices Nonas Linusque Marcusque reten-
tant.

Ado, tempus sedis illius adscribens, non recte
instructo duce usus est, Romæ, inquit, Via
Appia, Natalis sancti Marci, Papæ et confes-
soris, qui sedit in episcopatu annos duos, men-
ses novem, dies viginti. Sepultus in cæmeterio
Balbinæ, via Ardeatina, quod ipse insistens
fecit. Adonianum textum paululum auxit muta-
vitque Notkerus hoc modo: Romæ via Appia,
Natalis sancti Marci, episcopi et confessoris, qui
sedens in episcopatu annos duos, menses no-
vem, triginta dies, constituit, ut episcopus
Hostiæ, qui consecrat Episcopos (Romanos Pon-
tifices) pallio uteretur.

3 Brevius, ac correctius, Usuardus habet:
Romæ via Appia, Depositio beati Marci Papæ:
item Romanum, quo hodieque utimur: Romæ
Via Ardeatina, Depositio sancti Marci, Papæ et
confessoris. Antequam procedamus ad alia, ju-
verit hic observationem Pauli Aringhi tom. I
Romæ subterranea lib. III cap. 17 subteruisse,
ne dissidere invicem videantur martyrologi, dum

alii S. Marci memoriam in Via Appia, alii in
Ardeatina consignant: omnes enim idem S. Bal-
binæ (quod et S. Marci nomen obtinuit) cæmete-
rium indicant. Porro nihil mirum (inquit lau-
datus Aringhus) legenti videatur, si hoc idem
B. Marci, vel S. Balbinæ cæmeterium Via in-
terdum APPIA, aliquando vero ARDEATINA, situm
fuisse, frequenter apud scriptores legatur;
eam nimirum ob causam, quia cæmeterium
hoc, utramque inter viam positum, ad utram-
que pariter viam protendebatur. Qui plura de
hoc cæmeterio noscere volet, Aringium ibi con-
sulat.

4 Verum ad propositum meum spectat, quod
ex Baronio ibidem recitat epitaphium a S. Da-
maso Papa S. Marci sepulcro ibidem inscriptum.
Laudatus Cardinalis illud ex Jani Gruteri An-
tiquis Inscriptionibus in Appendice pag. 1175,
num. 12 acceptum, recensuit tom. XII Anna-
lium Ecclesiasticorum in Addendis et emendandis
ad annum Christi 556, pauca hæc præfatus:
Extat ejusdem S. Marci epitaphium a Damaso
Papa conscriptum, quod nuper in lucem emis-
sum hic tibi reddendum curavimus, utcumque
vindictatum ab injuria temporis.

VITA FUIT MARCI QUAM NOVIMUS OMNES
ORE DEI POSSET QUI TEMNERE MUNDUM
ORAVIT POPULUS QUOD DISCERET OMNIS
HONOR VITÆ GRANDIS CONTEMPTUS HABENDI
VIRTUS TENUIT PENETRALLIA CORDIS
TE CUSTOS CHRISTI PERFECTUS AMICUS
ET DAMASUS TUMULUM CUM REDDIT HONOREM
HIC MARCUS MARCI VITA FIDE NOMINE CONSORS ET
MERITIS.

Hæc inscriptio, quæ eodem modo extat apud
Gruterum, ac certe admodum vitiose, sancti Pon-
tificales virtutes commendat, eundemque, ut no-
mine, ita et rerum mundanarum contemptu, et
fide et meritis S. Marco Evangelistæ similem
fuisse, prædicat.

5 Antiquum ejusdem sancti Pontificis ac con-
fessoris cultum, præter jam expositam martyro-
logorum consensionem, probant etiam Liber Sa-
cramentorum S. Gregorii Magni, ab Hugone
Menardo editus, qui ad hunc ipsum septimum
Octobris diem Missam de illo habet, laudatum-
que superius Romanum Frontonis Kalendarium,
in quo similiter Evangelium in ejusdem Missa
ex Matthæo recitandum præscribitur. Sed et in
hodiernis Romanis Breviariis ac Missalibus idem
sanctus Pontifex hoc die Officio Missaque ritus
simplicis honoratur, ac in Missa quidem isdem
fere Orationibus, quibus in Sacramento Grego-
riano, præter Secretam, quæ in hoc talis est:

Benedictio

Illius sepul-
crum S. Da-
masus versi-
bus inscripsit.

F

Officium illius
in antiquis ac
hodiernis
Ritualibus
Romanis.

A Benedictio tua, Domine, larga descendat, quæ munera nostra, deprecante sancto Marco, confessore tuo atque Pontifice, tibi reddat accepta, et nobis Sacramentum redemptionis efficiat. Per Dominum etc. *Atque hæc quidem in universali Ecclesia Romana: nam Romæ in Vaticana et Lateranensi basilicis ritu duplici colitur, atque etiam solemniter in sui nominis ecclesiis, de quibus nunc quædam dicemus.*

antiquæ ejusdem ecclesie ac camelarii intra et extra Romanam

6 Vetus est (inquit Cardinalis Baronius in Annotatis ad suum Martyrologium Romanum hoc die) Romæ titulus sancti Marci, cujus est mentio in concilio primo Romano sub Symmacho; nimirum quod huic synodo, anno 499 celebrata, inter alios subscriptus legatur Abundius presbyter tituli sancti Marci, ut videtur apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 1516. De alia rursum (sic ibidem pergit Cardinalis) ejusdem nomine ecclesia, extra Urbem posita, quam Gregorius Papa III restituit, mentio habetur in Libro de Romanis Pontificibus, in Nicolao Papa, ubi et de cæmeterio sancti Marci scribitur. In Nicolao I apud Anastasium Bibliothecarium ex recensione Francisci Blanchini tom. I Vitarum Roman. Pontific. pag. 408 solum legitur: Redundans Tiberis ingressus est per porticum, quæ est posita ante ecclesiam sancti Marci: de S. Gregorio III ibidem pag. 179 præmissa fuerant ista: Item basilicam beati Marci, sitam foris muros hujus civitatis Romane, Via Appia, ejus tectum dirutum a novo refecit.

in Via Ardetina.

7 Ad hæc de Benedicto III ibidem pag. 402 legitur: Cæmeterium vero beati Marci, confessoris atque Pontificis, quod ponitur foris portam Appiam, qui in ruinis jam positus (omissa voce qui, lege: In ruinis jam positum) omnia restauravit. Addit denique Baronius: Hadrianus Pontifex in Epistola ad Carolum Magnum de Imaginibus, hæc ait: «A tunc» (a temporibus S. Silvestri I et Constantini Magni Imperatoris) «usque hactenus sanctorum Pontificum, videntur licet Silvestri, Marci et Julii, miræ magnitudinis sanctæ eorum ecclesiæ apud nos sunt depictæ, tam in musivo, quam in ceteris» historiis, cum sacris imaginibus ornatis. «Exstat hæc Hadriani I Papæ Epistola apud Labbeum tom. VII Conciliorum, in cujus columna 953, lit. B adductus textus legitur. Ceterum verosimile est, memoratas S. Marci ecclesias ab eo, non solum ibidem culto, verum etiam in conditore suo, nomen accepisse: sed de hac re infra.

Sedit inter SS. Silvestrum et Julium

8 Quod attinet ad ordinem, quo S. Marcus in Romana Cathedra sedit, ipsum inter SS. Silvestrum Juliumque magno consensu reponunt S. Optatus Milevitanus lib. II ad Parmenianum, Rufinus in Historia Ecclesiastica lib. X, cap. 22, S. Augustinus tom. II Operum illius per Benedictinos S. Mauri, Epist. 35, col. 120; S. Hieronymus in Chronico, et Sozomenus lib. II, cap. 19 Historia Ecclesiastica per Christophorsonum. Consonant etiam antiqui Romanorum Pontificum Catalogi, e quibus præcipuus, ab Henschenio nostro ante tomum I Aprilis excusus, ejusdem inter duos laudatos Pontifices sedis tempus accurate sic definit: Marcus menses viii, dies xx. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Facundo consulibus, ex die xv Kalend. Februarii, usque in diem Nonarum Octobrium, consulibus supra scriptis. Hæc vulgarem Christi annum 556 sine dubio designant, nam eo anno, imperante adhuc Constantino Magno, Nepotianus et Facundus consulatum gesserunt.

9 Apprime hæc congruunt cum ejusdem Catalogi calculis in Marci decessore Silvestro, ac Julio successore, secundum quos Silvester obiit ultima Decembris anni 553, Julius vero die 6 Februarii anni 557 ordinatus fuit, ut adeo S. Marcus nec ante annum 556 Pontificatu initiari potuerit, nec multo post ejusdem anni finem defungi. Imo nec alio, quam eodem anno, illius sedis exordium finemque reponendum esse, evincunt ceteri calculi. Dies enim xv Kalendas Februarii, quo S. Marcus cepisse sedere dicitur, Romanæ S. Petri Cathedræ sacer, anno 556 Dominicus fuit, in summorum Pontificum ordinationibus antiquitus solitus servari; die autem Nonarum Octobrium, usque in quem sedisse ibidem legitur, anniversaria illius memoria, et olim celebrata fuit, et nunc etiam in Ecclesia recolitur, ut jam ostensum est. Denique ab assignato ordinationis die in enortuale numerantur menses octo, et dies viginti, ut computanti facile apparebit. Quapropter hosce calculos pro certis merito habuerunt Henschenius ante tomum I Aprilis, Papebrochius in Propyleo Maji, et Antonius Pagius in Critica Baronii.

AUCTOR C. S. anno 556 a die 18 Jan. usque ad 7 Octobris,

10 At Baronius ipse, qui in Annalibus ad annum 556, num. 61, anno ordinationis mortisque retento, ordinationem decima quarta die Februarii per errorem fecerat, mortem vero sexta Octobris; ideoque eundem in Pontificatu vixisse menses octo, minus dies octo, statuerat; postmodum ad calcem tom. X, inter Addenda et emendenda pag. 949, annum quidem in initio ac per mortem positi Pontificatus retinendum esse, monuit, sed pro decima quarta die Februarii reponendum decima sexta Januarii; pro die autem sexta Octobris substituendum septima ejusdem mensis; ac denique S. Marci sedi tribuendos esse menses novem, minus diebus novem. Verum hic eruditissimus Cardinalis sic ibi opinatus est ex suo, quem ad annum 556, num. 1 laudaverat, Libro de Romanis Pontificibus, cujus calculos partim vitiosos esse, ipsemet ibidem agnovit.

E non ultra aut infra menses 8, dies 20;

11 Eo enim in Libro (eodem illustri Annalista teste) S. Marcus S. Silvestro I successit, Nepotiano atque Facundo consulibus... seditque annos duos, menses octo, et dies viginti unum. Duos item sedis annos eidem adscribit auctor Catalogi secundo loco ab Henschenio editi, Anastasius Bibliothecarius, alique, quorum hæc in parte errorem Baronius ad citatum annum 556, num. 61 agnovit, cum quod Hieronymus in Chronico solum Octo menses Marco in Pontificatu tribuat, Sozomenus vero lib. II Historiæ Ecclesiasticæ cap. 19 exiguum tempus; tum quod idem iste de Romanis Pontificibus liber, S. Julium per adscriptos consules indicet, Marco successisse anno 557, ut ego quoque ex Henscheniano Catalogo superius observavi; neque hic pluribus probari necesse. Præterea anno 556 nec dies 14, nec 16, Dominicus erat, summorum Pontificum ordinationibus jam antiquitus destinatus. Cur igitur isti libro de Romanis Pontificibus, adurationem sedis S. Marci certo ultra annum male producenti, aliumque, quam ferebat consuetudo, ordinationis diem assignanti, in dierum numero credamus potius, quam auctori Catalogi Henscheniani, etiam cetera hic accurato.

multo etiam minus annos 2, menses 8, dies 20.

12 Vitiosi etiam reputandi sunt calculi in apographo primarii Catalogi Romanorum Pontificum, quo usus Cuspinianus est in Commentario ad Consules Cassiodori. In hoc enim, retentis iisdem consulibus

F nec etiam solum menses 7, dies 20.

AUCTORE
C. S.

consulibus Nepotiano ac Facundo, Pontificatus mensibus octo, et diebus viginti, quos etiam habet apographum Henschenianum, ille nihilominus sedisse dicitur ex die xv Februarii usque in diem ix Octobris; unde, præterquam quod alius, quam quo etiam antiquitus cultus fuit, atque hodieque colitur, emortualis dies hic assignetur, omnino sequeretur, contra quam in eodem laterculo præmissum fuit, solum menses septem cum diebus viginti quatuor illius Pontificatus tribuendos esse. At scilicet pro xv Februarii substituendum ibi est xv Kalendas Februarii, et pro in diem ix Octobris legendum in diem Nonarum Octobris, atque ita omnia recte consentient. Ex dictis simul corrigere martyrologos supra relatos, Adonem et Notkerum, qui ultra duos annos S. Marco in Pontificatu tribuunt.

Alibi legitur
prid. Non. Oct.
sepultus esse;

15 Superest de die depositionis seu sepulturæ illius difficultas, unde de ejusdem die obitus posset dubitari. Secundus Catalogus ab Henschenio exhibitus, silente primo, sic habet: Sepultus est in cœmeterio Balbinæ, Via Ardeatina, pridie Nonas Octobris. Consentit Anastasius Bibliothecarius, eodemque die memoria illius in vetustiori Hieronymiano apographo Lucensi apud Florentinum, aliisque ab hoc ibidem relatis, recolitur. At vero, si pridie Nonas Octobris sepultus fuerit, oportet, eum ante Nonas Octobris obiisse. Papebrochius in Propylæo Maji, cum a primo vetustissimoque Henscheniano Catalogo, cui etiam, antiqua æque ac recentiora, ut vidimus, Martyrologia pro die obitus S. Marci suffragantur, neutquam recedendum esse, merito censeret, opinatus est, quandam ipsius sacri corporis elevationem, eo in cœmeterio, in quo antea sepultum fuerat, pridie recurrentis natalis illius factam indicari: quo posito, tota objecta difficultas evanescit.

verum hinc
minime sus-
picari licet,
duos hujus
nominis

14 Longe aliam viam iniens Florentinus in Annotatis ad suum vetustius Martyrologium Lucense die 6 Octobris, ex gemina illa S. Marci primo pridie Nonas, ac mox ipsis Nonis, annuntiatione dubitavit, an non duo ejusdem nominis inter Romanos Pontifices sederint; hancque suam dubitationem firmari posse credidit ex Petro de Natalibus, in Catalogo Sanctorum lib. ix, cap. 25 et 24 (apud me 55 et seqq.) re ipsa duos hujus nominis inter eos memorante, temporibus gestisque distinctos. Horum alterum, quem ejusdem nominis primum appellat, scribit fuisse patria Romanum, ex Probo patre natum, S. Felicis I successorem, et post exactos in Pontificatu annos octo, menses duos, dies decem, obiisse Nonis Octobris; solum (ut addit) qui de tantorum numero Pontificum, qui fuerunt a B. Petro Apostolo usque ad Silvestrum Papam martyrium evasit.

Romanos
Pontifices
existisse.

15 Alterum, de quo hodie agimus, Romanum pariter ex patre Prisco natum ait, Marcum II appellat, S. Silvestri I successorem facit, et post duorum annorum, octo mensium et viginti dierum Pontificatum vita functum, Nonis Octobris in cœmeterio S. Babilæ, id est, S. Balbinæ, Via Ardeatina sepultum esse. Ita paulo pluribus apud laudatum episcopum Equinum, cujus certe minime ea est auctoritas, ut ex eo vel leviter quis possit suspicari, existisse aliquando aliquem S. Marcum S. Felicis I in Pontificatu successorem, antiquis omnibus tam Romanorum Pontificum Catalogis, quam Chronicis ceterisque scriptoribus plane ignotum, qui multo etiam minus ignorari potuisset, si in nomen usque annum Ecclesiam gubernasset. Quid plura? Ego

nullus dubito, quin priori isto Marco fabulosus D
annumerato, Marcus, cujus depositio in prædictis Martyrologis memoria pridie Idus hujus mensis inscripta legitur, non alius sit ab hodierno, ac proinde, quin depositio ista vel de aliqua illius corporis elevatione cum Papebrochio accipienda sit, vel potius ex alienius amanuensis incuria in vetustum aliquod Hieronymianum apographum prid. Non. pro in Non. irrepserit, atque hinc, ut pronum erat, etiam transierit in alia.

§ II. Vitæ illius minime vetustæ, ideoque non edendæ pauca gesta ejusdem aliunde nota.

Baronius in Annotatis ad Martyrologium suum Romanum hodie inquit: Habemus Vitam (S. Marci) per Lectiones distinctam, quæ in aliquibus ecclesiis legi consuevit. Habemus etiam nos Vitæ illius apographum ex Ms. codice archiepiscopi basilicæ Vaticanæ, signato lit. A. 7, in novem Lectiones partitam, cujus initium est: Marcus, genere Romanus, cujus pater Priscus nuncupatur. Auctorem hujus esse aliquot centenis annis S. Marco juniorem, manifestat ipsemet in Lectione nona, ubi duos energumenos in ejusdem Sancti ecclesia liberatos esse, narrat tempore prisco, dum eandem ecclesiam Gregorius quartus tempore sui sacerdotii susceperat, et ob nimiam vetustatem crebro casuram a fundamentis prius ejecit, et novis fabricis totam ad meliorem cultum perduxit. Sedis Gregorius IV quingentis annis post S. Marcum, tamque diu ante istius Vitæ scriptorem, ut hic tempore prisco contigisse dixerit, quod istius tempore factum narrat. Non est ergo testis idoneus ad fidem faciendam eis, quæ de S. Marco refert, nisi (quod nullibi facit) probet, sibi probum aliquod longeque vetustum monumentum præluisse.

Nulla Vita-
rum, quas
habemus,
E

17 Habemus insuper alia ejusdem Vitæ apographa, aliis alia auctiora, quorum unum ex Ms. Lectionario Florentinæ Bibliothecæ Laurentianæ pluteo 20, alterum ex pluteo 27, ac denique aliud ex Vaticanæ bibliothecæ codice 6074, collatum cum transcripto a clarissimo Luca Holsteini ex codice monasterii Farsensis. Hujus Vitæ auctor, pariter anonymus, in ipso sui Prologi exordio profitetur, se eam scripsisse, rogante Joanne S. R. E. Cardinale, tituli ejusdem Marci. Sic enim orditur: Crebris me, Joannes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, videlicet tituli sancti Marci Papæ, faminibus cogis ejusdem acta detegere, quod magis meæ ambiguitate inertie, quam desidia sæpius recusavi. Non tamen se hujus Vitæ auctorem agnoscit, sed solum collectorem eorum, quæ in sacris inde (ut loquitur) invenire bibliotecis potuit. Verum hic quoque recentior est, quam ut ab ætate sua auctoritatem possit sibi conciliare, si recte se habeat laudati Holsteini ad suum transumptum Farsense annotatione, quæ, teste ad calcem apographi Papebrochio, sic habet: Joannes Cardinalis tituli S. Marci (cui hæc Vita inscripta est) vixit tempore Nicolai II Papæ, cujus nomen subscriptum Constitutioni

satis antiqua
est, earumque
auctoribus
F